

Takdim

Tıpkı geçen yüzyılda olduğu gibi, 21. yüzyılda da kent, büyük dönüşümlerin ve mücadelelerin mahalli olmayı sürdürüyor. Siyasi ve ekonomik dönüşümlerle paralel ilerleyen sosyo-mekânsal değişim, yaşadığımız kentleri büyük bir hızla neredeyse tanınamayacak hale getiriyor. Kentsel meknda gözlemlenen bu dönüşüm, kent sosyolojisinin mevcut kavram ve yöntem repertuvarına müdahaleyi de zorunlu kılıyor. Son otuz yıl içinde gelişen, sınanan ve yeni araştırmalarla güçlenen Loic Wacquant külli-yatı, kent sosyolojisi için en önemli güncel müdahalelerden biridir. Loic Wacquant'ın toplumsal yapılar, etno-ırksal/sınıfsal ayrımlar, mekân ve beden arasındaki ilişkiselliğe dayandırdığı araştırma programı, güncel kent eşişsizliğinin en ayrıntılı analizlerinden birini sunar (Flint ve Powell, 2019). Kent sınırlarını aşıp neoliberalizmin fiili mantığının analizine ulaşan bu araştırma programının ilk sorusu, 1960'lardaki sivil haklar hareketine kaynaklık ettikten sonra, istikrarlı bir şekilde kşe geçen Birleşik Devletler'deki geleneksel siyah gettolarının dönüşümünü anlamaya yöneliktir. Wacquant'a (2015) göre, kabaca 1880-1980 arası hüküm süren komünal getto, birbiriyle çelişen iki işlevi yerine getiriyordu: Komnal getto, kendisini kuşatan dış dünya için sömürülecek bir emek deposuyken, kendi sakinleri içinse kaynaklık ettiği güçlü dayanışma ağları sayesinde dış dünyanın saldırganlığından koruyan bir kalkan ve özgün getto ekonomisinin can damarını teşkil eden paralel kurumların verimli toprağıydı.

1980 sonrasında bir taraftan sanayisizleşmenin yaygınlaşmasıyla emek piyasasının parçalara ayrılması, diğer taraftan da refah devletinin sınırlarının daralması, toplumsal hayatı lleştirerek komünal gettoyu hipergettoya dönüştürür. Kamu kurumlarının gettodan çekilmesi, siyah orta sınıfların başka mahallelere taşınması ve yerel yönetimlerin uyguladığı bölgesel damgalama politikaları neticesinde hipergetto bir tür sürgün bölgesi işlevi görmeye başlar. Yarı-zamanlı, geçici, düşük ücretli ve vasıfsız işlerin hipergettoda yoğun-

laşması, prekaryalaşmayı tetiklemele kalmaz; aynı zamanda koyu bir yoksulluğu toplumsal kadere dönüştürür. Böylelikle, komünal gettonun paralel kurumlarının yerini hipergettoda suç ekonomisi alır ve güçlü dayanışma ilişkileri yerini Hobbes'un 17. yüzyılda tarif ettiği savaş durumunu andıran tekinsizliğe bırakır. Kısacası, açık bir hapisaneye dönüşen hipergetto, sakinlerini koyu bir yoksulluğa, işsizliğe, eğitimsizliğe, yalnızlığa ve damgalamaya mahkum eden mekânsal bir kapatma mekanizmasıdır ve meyvesi ileri marjinalittir. Kapitalizmin yeni sektörlerinin yayılımıyla paralellik gösteren ileri marjinallik, kapitalist toplumların geleceğine dair bugünden bir işarettir.

Birleşik Devletler metropollerindeki siyah gettolara dair bu temel bulgular, Wacquant'ın araştırma programını birbiriyle ilişkili üç uğrağa genişletir. Bunlardan ilki, 1990'larda Batı Avrupa metropollerinde patlak veren göçmen isyanlarının ardından medyayı ve politikacıları esir alan gettolaşma söylemini sosyolojik olarak sınamaktır. Wacquant Kent Paryaları'nda (2015), Atlantik'in iki yakasında gettolaşma bağlamında bir örtüşme bulunmadığını ortaya koyar. Eğer getto kavramını kullanmakta ısrar edeceksek, Wacquant'a göre, Batı Avrupa metropollerindeki göçmen mahalleleri için ancak anti-getto terimini kullanabiliriz. Zira, Amerika'ya kıyasla Avrupa'daki halen etkin refah devleti, kapsayıcı vatandaşlık anlayışı ve göçmen mahallelerinin etnik homojenleşmeden uzak oluşu, gettolaşma söylemini temelsiz bırakır.

İkinci uğrak, hipergetto ve hapisane arasındaki ilişkiyi bir benzeşmenin ötesine taşıma gayretidir. Prisons of Poverty'de (2009a) Wacquant, sürgün bölgeleri sakinlerinin hapse girme yaygınlığının ve artan hapisane sayılarının tesadüfi olmadığını ileri sürer. Nitekim 1980 sonrası bürokrasi alanında yaşanan dönüşümlerin neticesinde, refah devleti yerini ceza devletine bırakmıştır. Dolayısıyla, hipergettonun bir açık hapisaneye benzemesi tesadüfün ötesinde, ekonomi ve bürokrasi alanındaki dönüşümlerle ilişkilidir. Wacquant (2009b), Deadly Symbiosis'te gettoyu hapisaneye, hapisaneyi de gettoya yakınlaştıran işlevsel denkliliği, yapısal eş-mantıklılığı ve kültürel bütünleşmeyi ayrıntılı bir şekilde inceler. Üçüncü uğraktaysa Wacquant (2009c), devletin sağ elindeki genişlemenin analizini bu kez yoksulluğun idaresini de hesaba katarak yapar. Punishing the Poor, sosyal güvencesizlik çağında, refah devletiyle ceza devletinin bütünleşmesinin sonuçlarına ışık tutar: Wacquant'a göre, devletin sağ elindeki genişleme, sosyal politikaların giderek daralan sınırlarına işaret etmele kalmaz; aynı zamanda iyi bir 'çalışan vatandaş'

olmayanların başına nelerin geleceğini göstererek, yeni bir toplum sözleşmesi üretir. Bu yeni toplum sözleşmesine ruhunu üfleyen neoliberalizm, küçülen bir devleti değil, toplumsal hiyerarşinin zirvesinde liberal dibinde ise paternalist, birbiriyle çelişen iki yönetim mantığının iç içe geçmesiyle oluşan özgün bir devleti ifade eder.

Wacquant külliyyatının altında yatan ve en az bulguları kadar önemli olan dört temel ilkedен söz edebiliriz (Delica ve Hansen, 2016): Bu ilkeler, epistemolojik ihtiyat, uygulamalı Bourdieu sosyolojisi, etnografik bir araç olarak habitus ve sabit fikir-savar olarak eleştiridir. Wacquant külliyyatının en dikkat çekici özelliklerinden biri, geliştirdiği özgün kavram setidir. İleri marjinallik, hipergetto, anti-getto, bölgesel damgalama ve ceza devleti bu özgün kavram setinin en dikkat çekici unsurlarıdır. Bu hamlelerle hedeflenen, basit bir özgünlük arayışından fazlasıdır. Tıpkı hocası Bourdieu gibi, Wacquant da hem gündelik hem de akademik dildeki yaygın kanaatlerin, medyatik ve bürokratik söylemden sorgulanmadan alınan kavramların araştırma nesnesi üzerindeki tahribatına karşı duyarlıdır. Kavramlar, bilim insanlarının görme, anlama ve inşa etme araçları oldukları kadar, toplumsal dünyanın meşru tanımını üretmek için verilen sembolik mücadelelerin aracıdır. Dolayısıyla, özensiz kullanılmaları durumunda, kavramların içine gömülü (örneğin bürokratik ya da medyatik) çıkarlar, araştırmacının bakışını çarpıtacak ve incelenen nesneyi tahrip edecektir. Wacquant'ın getto kavramını açıklamak için ya da sınıf-altı kavramını eleştirmek için harcadığı mesainin ve gösterdiği titizliğin arkasında böyle bir motivasyon bulunur.

Çeşitli kuramsal kaynaklardan beslenen Wacquant sosyolojisi için, yine de temel rehber Pierre Bourdieu'nün ilişkisel sosyolojisidir. Toplumsal uzam, sembolik uzam ve fiziksel uzam arasındaki karmaşık eş-mantıklılığın irdelenmesi; toplumsal yapılar, mekân, beden ve eylem arasındaki bağı sıkı sıkıya kurma çabası ve sembolik sistemlerin teşkil edici kapasitelerinin vurgulanması, Wacquant üzerindeki Bourdieu mirasının tipik işaretleridir. Fakat, Wacquant'ın Bourdieu'nün kuramıyla ilişkisi, kimi zaman iddia edildiği gibi, körü körüne bir bağlılık değildir. Bourdieu'nün kavram seti ampirik araştırmalarla sınılanır, gerektiğinde güncellenir ve bazen de tıpkı habitus kavramının etnografik bir araç olarak kullanılmasında görüldüğü gibi marjinal bir biçimde uyarlanır. Wacquant, bir etnografik araç olarak habitus yaklaşımıyla, Bourdieu'nün eğilim temelli eylem kuramını bir adım öteye taşıyıp, bedenden (carnal) sosyoloji yaklaşımını geliştirir. Wacquant, Ruh ve Beden'de

(2012) herhangi bir insanı ringe taşıyıp boksöre dönüştüren hevesleri, arzuları, becerileri ve bilişsel kategorileri, bir çırak boksör olarak kendi deneyimi üzerinden inceler. Wacquant'a göre aynı yöntem, yoksulluktan adalet sistemine kadar farklı araştırma nesnelerinin içsel mantığını araştırmak için başvurulabilir. Son olarak, etnografi-temelli bilgi, araştırma nesnesinin etrafını saran sabit fikirleri dağıtmak üzere başvuru alan eleştirinin ham maddesini teşkil eder. Tıpkı Bourdieu'de olduğu gibi Wacquant için de sosyoloji, algı ve anlam kategorilerini esir alan sabit fikirleri ve tahakküm sistemlerini ifşa etmeyi ve böylelikle anlamı faile geri vermeyi amaçlayan bir mücadele sporudur.

Tüm bu ilkeler ve bunların işe koşulmasıyla ulaşılan bulgular kent sosyolojisindeki (Chicago Okulu, Marxist ve Weberci ekonomi politik yaklaşımlar gibi) yerleşik konumlara alternatif yeni bir yaklaşım üretir. Bu sayıda, bu yeni yaklaşımın kuramsal imkan ve kısıtlılıklarını sorgulayan makaleler, saha çalışmalarıyla bir araya geliyor. Sayı, birbirini tamamlayan üç bölümden oluşuyor. İlk bölümde, Wacquant sosyolojisinin genel hatlarına ışık tutan makaleler bulunuyor. İkinci bölümdeyse, Bourdieücü kent sosyolojisinin ana hatlarını ve Wacquant'ın araştırma programının temel izleğini tartışan iki Wacquant çevirisi yer alıyor. Üçüncü bölümdeyse, Wacquant sosyolojisinden esinlenmiş ve Türkiye'de yürütülmüş saha çalışmaları bulunuyor.

Sayı, kentsel marjinalliğin ve Bourdieücü kent sosyolojisinin ana hatlarını tartışan bir Wacquant söyleşiyle başlıyor. Ardından, Müge Güvenç Akçaoğlu'nun Türkçe'ye çevirdiği makalede Tom Slater, Wacquant'ın karşılaştırmalı kent sosyolojisinin merkezi unsurlarına kısa ve öz bir biçimde ışık tutuyor. Anıl Mühürdaroğlu Wacquant sosyolojisini Birleşik Devletler'deki kent yoksulluğu tartışmalarının içine yerleştiriyor ve kavramsal repertuarının oluşum güzergâhını açıklıyor. Nezihe Başak Ergin, Wacquant'ın kavramsal repertuarını, saha araştırmalarıyla ilişkisi doğrultusunda değerlendiriyor. İlk bölümün son makalesindeyse, Sinan T. Gülhan Wacquant'ın temsil ettiği Bourdieücü kent sosyolojisinin gelişimini, uluslararası kent literatürünün önemli dergilerinden birinde yaptığı içerik analizi üzerinden değerlendiriyor. Sayının ikinci bölümünde, Bourdieu ve Wacquant birlikteliğinin kent sosyolojisi için sunabileceği imkanları ortaya seren iki Wacquant çevirisi bulunuyor. Üçüncü bölümün ilk makalesinde Boran Mercan, Wacquant sosyolojisinin en önemli konularından biri olan mekân ve suç ilişkisini, Altındağ

üzerinden değerlendiriyor. Ardından Özlem Akkaya ve Egemen Yılıgür, İstanbul'da gerçekleştirdikleri alan araştırması üzerinden 'Çingene damgası' nı inceliyorlar. Asiye Akgün Gültekin, gettolaşma söylemini La Haine filmi üzerinden değerlendiriyor. Ferhat Arık, Mamak'ın Akdere mahallesinde gerçekleştirdiği alan araştırması üzerinden, Türkiye'de gecekondulaşmanın güzergâhını ileri marjinallik perspektifinden inceliyor. Meriç Kırmızı, Wacquant'ın neoliberalizm ve ceza devleti kavrayışı üzerinden güncel bir Türkiye okuması yapıyor. Elif Gezgin, Türkiye'de neoliberalizmin inşa ve muhafazasında Çanakkale Savaşı söyleminin rolünü sorguluyor. Son olarak Polat S. Alpman, Wacquant sosyolojisinin sınırlarını aşan bir perspektiften, bizi farklılıkların neden bir arada barınmadığını düşünmeye davet ediyor.

Wacquant sosyolojisinin Türkiye'ye girişi, Pierre Bourdieu'yle birlikte kalem aldıkları Düşünümsel Bir Antropoloji İçin Cevaplar'ın 2003'te Türkçe'ye çevrilmesiyle başlıyor. Ardından Ruh ve Beden 2012'de, Kent Paryaları 2015'te Türkçeleştiriliyor. Bu süre zarfında, kitaplarının yanında, çeşitli makaleleri de Türkçeleştiriliyor. Wacquant ve Bourdieu birlikteliğinin kent sosyolojisi için sunduğu imkanları tartışan ve bu sayıda sıkça atıf yapılan Alim Arlı ve Emrah Göker'in 'Kent Sosyolojisini Bourdieu ve Wacquant'la Düşünmek' başlıklı makalesi 2014'te basılıyor. Bunlara ek olarak, burada teker teker sayamayacağımız kadar çok sayıda, Wacquant sosyolojisinden esinlenmiş kıymetli saha çalışması bulunuyor. Uzun lafın kısıması, Wacquant sosyolojisinin Türkiye'deki macerası pek yeni sayılmaz. Bu sayı da, kendisini önceleyen kolektif emek sarfiyatının bir tohumudur. Dileğimiz bu tohumun filizlenip serpilerek, Türkiye'nin akademi alanındaki tartışmalara katkıda bulunmasıdır. Elinizdeki çalışma, Wacquant sosyolojisini kuramsal açıdan sorgulayan makalelerle, Wacquant'ın kendi çalışmalarından örnekleri ve Wacquant'dan esinlenerek yürütülmüş saha çalışmalarını bir araya getiren Türkiye'deki ilk özel sayıdır. Bu kolektif çalışma, Türkiye'deki Wacquant literatürüne katkı sunmanın ötesinde, ülkemizdeki toplumsal, ekonomik ve siyasal dönüşümün aynası konumundaki kentsel değişimi anlama ve açıklama çabasına katkıda bulunmayı amaçlıyor.

Bu sayı, yoğun ve özenli bir kolektif emeğin neticesinde ortaya çıktı. Loïc Wacquant, en başından beri destek oldu ve sayının genel planının oluşturulmasına yardım etti. Ryan Powell ve Tom Slater, hem makalelerini, hem de düşüncelerini paylaşarak değerli katkılar sundular. Tanıl Bora ve Birikim dergisi ekibi, 'Kentsel Marjinallik ve Devletin Sağ Eli' başlıklı söyleşiyi burada

yeniden basmamıza izin vererek büyük bir incelik gösterdiler. Başta Emir Osmanoğlu olmak üzere, İdeal Kent ekibi büyük bir ilgi ve özveriyle çalışarak, bu sayının görünmez kahramanı oldular. Çalışmalarıyla sayıya destek veren yazarlarımız, gösterdikleri ilgi ve özen için büyük bir teşekkürü hak ediyor. Hakemlik yaparak bu sayıdaki makalelerin iyileştirilmesine katkı sunan meslektaşlarımıza da sonsuz teşekkürler. Son olarak, süreç boyunca heyecanımı paylaşan, desteğini esirgemeyen ve bir çeviriyle sayıya katkı sunan Müge Güvenç Akçaoğlu'na teşekkürü borç bilirim.

Aksu Akçaoğlu

Nisan 2019 / Çanakkale

Kaynakça

- Flint, J. ve Powell, R. (2019). *Class, ethnicity and state in the polarized metropolis: Putting Wacquant to work*. London: Palgrave Macmillan.
- Delica, K. N. ve Hansen, C. S. (2016). Pillars in the works of Loïc Wacquant. *Thesis Eleven* 137(1): 39-54.
- Wacquant, L. (2015). *Kent paryaları: İleri marjinalliğin karşılaştırmalı sosyolojisi*, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Wacquant, L. (2012). *Ruh ve beden: Acemi bir boksörün defterleri*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Wacquant, L. (2009a). *Prisons of poverty*. London: University of Minnesota Press.
- Wacquant, L. (2009b). *Deadly symbiosis: Race & the rise of neoliberal penalty*. New York: Polity Press.
- Wacquant, L. (2009c). *Punishing the poor: The neoliberal government of social insecurity*. Durham: Duke University Press.